

STEFAN TALTI

CRNA RUKA

ISTINITA PRIČA O
NAJSMRTONOSNIJEM TAJNOM
UDRUŽENJU U ISTORIJI
AMERIKE

Preveo
Nikola Pajvančić

 Laguna 

Naslov originala

Stephan Talty
THE BLACK HAND

Copyright © 2017 by Stephan Talty

All rights reserved.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA



Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Uspomeni na mog oca, doseljenika

Sadržaj

<i>Prolog: „Silni i sveopšti strah“</i>	11
1. „Ova prestonica polovine sveta“	23
2. Lovac na ljude	39
3. „U smrtnom strahu“	55
4. Tajanstvena šestorka	72
5. Opšte bezakonje	83
6. Eksplozija	97
7. Talas	112
8. General	130
9. „Strah i trepet za zlonamerne ljude“	145
10. Jednom se roditi, jednom umreti	165
11. „Rat bez milosti“	177
12. Reakcija	191
13. Tajna služba	208
14. Džentlmen	223

15. Na Siciliji	235
16. Crni konji.	248
17. Goutvil	266
18. Povratak	282
<i>Izjave zahvalnosti</i>	<i>301</i>
<i>Beleška o izvorima</i>	<i>302</i>
<i>Beleške.</i>	<i>303</i>
<i>Izabrana bibliografija</i>	<i>329</i>
<i>O autoru.</i>	<i>333</i>

Non so come si può vivere in questo fuoco!
(Ne znam kako je moguće živeti u ovoj vatri!)

Jedan doseljenik iz Italije
pošto je prvi put video Njujork

PROLOG: „SILNI I SVEOPŠTI STRAH“

21. SEPTEMBRA 1906. posle podne, živahan dečak Vili Labarbera igrao se ispred porodične prodavnice voća, samo dve raskrsnice dalje od pogleda na Ist River i grad Njujork. Petogodišnji Vili i njegovi drugovi jurili su se i vikali su na sav glas dok su terali drvene koture po pločniku i smejali se kada bi se oni napokon preturili na kaldrmisanu ulicu. Krili su se iza bankara, radnika i mladih žena s nojevim perom na šeširu, dok su odlazili kući ili u neki od italijanskih restorana u kraju. Posle svakog talasa pešaka Vili i druga deca bi na tren ili dva nestali jedno drugom iz vidokruga, pa bi se onda ponovo pojavili kada ljudi prođu. To se tog popodneva desilo na desetine puta.

Prošlo je još stotine ljudi. Onda, kada je srebrnasto svetlo s reke počelo da bleđi, Vili se okrenuo i još jednom jurnuo niz ulicu, gde je nestao iza grupe radnika. Ovog puta se, međutim, pošto su prolaznici prošli, više nije pojavio. Mesto na pločniku gde bi trebalo da stoji bilo je prazno.

Njegovi drugovi to nisu odmah primetili. Tek kada su oglednuli, polako su se okrenuli i osmotrili mali deo pločnika

gde su proveli celo popodne. Dok su se senke izduživale, počeli su ozbiljnije da traže Vilija. Bezuspešno.

Vili je bio svojeglav i jednom se hvalio kako je pobegao od kuće čisto iz zabave, tako da su stariji dečaci možda kratko oklevali pre nego što su ušli u prodavnicu da jave kako nešto nije u redu. Međutim, na kraju su to morali da kažu odraslima, pa su ipak ušli. Posle nekoliko trenutaka, dečakovi roditelji, Vilijem i Katerina, istrčali su iz radnje i počeli da ga traže po okolnim ulicama, glasno pitajući vlasnike tezgi i malih piljara jesu li videli njihovog sina. Nisu ga videli. Vili je nestao.

U tom trenutku se desilo nešto čudno i gotovo telepatski. I pre nego što su pozvali policiju, pre nego što je otkriven prvi trag, Vilijevi roditelji i drugovi su istovremeno shvatili šta mu se desilo, mada nisu razmenili ni jednu jedinu reč. A začudo, ljudi u Čikagu ili Sent Luisu, Nju Orleansu, Pittsburghu ili malim anonimnim gradovima između njih, majke i očevi nestale dece, koje je u jesen 1906. bilo više nego obično, došli bi do istog zaključka. Ko je oteo njihovo dete? *La Mano Nera*, kako bi to rekli Italijani. Udruženje Crna ruka.

Crna ruka je bila zloglasna kriminalna organizacija – „To đavolsko, zločinačko i mračno udruženje“ – koja se bavila iznudom, naručenim ubistvima i podmetanjem bombi. Postala je čuvena širom zemlje pre dve godine kada je u jednoj ni po čemu neobičnoj četvrti Bruklina, u poštansko sanduče građevinskog preduzimača koji se u Americi obogatio, stiglo pismo. Od tada su se preteća pisma Crne ruke, ukrašena crtežima kovčega, krstova i bodeža, pojavila u svim delovima grada, praćena nizom jezivih zločina koji su, po rečima jednog posmatrača, „ovde u poslednjih deset godina stvorili kriminalnu atmosferu kakvoj nema ravne u istoriji civilizovanih država u vreme mira“. Samo će Kju-kluks-klan prevazići Crnu ruku po izazivanju masovnog terora u prvim

decenijama veka. „Oni ih se boje sa silnim i sveopštim strahom“, pisao je jedan reporter o italijanskim doseljenicima „i to u dubini duše.“ Isto bi se u jesen 1906. moglo reći i za mnoge Amerikance.

Kada su nekoliko dana kasnije Labarberama počela da pristižu pisma, njihovi strahovi su se pokazali kao opravdani. Otmičari su za Vilijev povratak zahtevali 5.000 dolara, što je za tu porodicu bila astronomska svota. Tačne reči koje su kriminalci koristili nisu sačuvane, ali su ta pisma obično sadržala rečenice kao što su: „Vaš sin je kod nas“ i „Nemojte ovo pismo da predate policiji, jer ako to uradite, kunemo se Majkom Božjom, ubićemo vam dete.“ Poruku su naglašavali crteži u dnu stranice: tri gruba crna krsta, zajedno s lobanjom i ukrštenim kostima. To su bili simboli Crne ruke.

Neki su tvrdili da ta i slične grupe nisu samo bile odgovorne za dotle nezapamćenu epidemiju ubistava i otmica u Americi, jedno novo mračno doba spektakularnog nasilja, već su delovali i kao izdajnici, pošto su svojom delatnošću podrivali vlast. Ta ideja je mučila nove doseljenike iz Italije bar deset godina. „Postojalo je rašireno verovanje“, rekao je senator iz Masačusetsa Henri Kabot Lodž o navodnom italijanskom tajnom društvu, „da ono neprekidno proširuje svoju delatnost, da pomoću zastrašivanja kontroliše porote, i da će postepeno zavladati i gradom i državom.“ Skeptici, među kojima je bio i italijanski ambasador, nakostrešili bi se na samo spominjanje Crne ruke i tvrdili bi da je to mit koji su stvorili Amerikanci da bi ponižavali Italijane, koje su „belci“ mrzeli i želeli da proteraju iz svojih krajeva. Jedan italijanski autor je o Crnoj ruci rekao: „Ono zapravo postoji isključivo kao književna fraza.“

Ali ako je Crna ruka zaista bilo izmišljotina, ko je onda oteo Vilija?

Labarbere su prijavili otmicu policiji i uskoro je na vrata njihovog doma na broju 837 u Drugoj aveniji zakucao detektiv. Džozef Petrosino nalazio se na čelu čuvenog Italijanskog odeljenja, nizak, nabijen, snažan čovek, građen kao lučki radnik. Njegove oči – koje su neki opisivali kao tamnosive, a drugi kao crne kao ugalj – bile su hladne i ispitivačke. Imao je široka ramena i „mišiće poput čeličnih užadi“. Međutim, nije bio siledžija; zapravo je bio sušta suprotnost siledžiji. Voleo je da razgovara o umetnosti, voleo je operu, posebno italijanske kompozitore, i dobro je svirao violinu. „U rukama Džoa Petrosina“, pisao je *Njujork san*, „violina bi progovorila.“ Međutim, njegov istinski poziv bio je rešavanje zločina. Petrosino je bio „najveći italijanski detektiv na svetu“, objavio je *Njujork tajms*, „italijanski Šerlok Holms“, po popularnoj legendi u njegovoj rodnoj zemlji. U četrdeset šestoj je već imao „karijeru uzbuđljivu kao Žaver u lavirintima pariskog podzemlja ili kao inspektor Skotland jarda – život pun pustolovina i podviga kakav bi uzbudio i maštu Konana Dojla.“ Bio je povučen pred nepoznatima, nepotkupljiv, govorio je tiho, umeo da nastupi gotovo nesmotreno hrabro, bio je nasilan kada bi ga isprovocirali i bio je toliko vešt u prerušavanju da ga često čak ni dobri prijatelji ne bi prepoznali kada maskiran prođe pored njih na ulici. Završio je samo šest razreda škole, ali je posedovao fotografsko pamćenje i mogao je u trenutku da se priseti informacija s lista papira koji je pogledao pre mnogo godina. Nije imao ni ženu ni decu; čitav život je posvetio oslobađanju Amerike od Crne ruke, pošto je smatrao da ona predstavlja najveću pretnju republici koju je voleo. U hodu je pevušio operete.

Petrosino je na sebi imao uobičajeno crno odelo, na nogama crne cipele, a na glavi crni derbi šešir kada je Vilijem

Labarbera otvorio vrata svoga stana i uveo ga unutra. Otac nestalog dečaka je pokazao pisma koja su mu stigla, ali nije mogao mnogo toga više da kaže. Crna ruka je svugde i nigde; deluje gotovo okultno koliko je dobro informisana i izuzetno je svirepa. To su obojica znala. Petrosino je jasno video da su Vilijevi roditelji „gotovo poludeli od bola.“

Detektiv se vratio na ulicu i smesta se bacio na posao – počeo je da pritiska svoje doušnike i kontakte da sazna neki trag. Širom metropole je razvio veliku mrežu uhoda i doušnika – poznatih kao *nfami*: barmene, doktore, švercere, advokate, operske pevače, čistače ulica (poznate kao „bela krila“), bankare, muzičare, sicilijanske siledžije unakaženih lica. Vilijev opis se uskoro pojavio u većini gradskih novina.

Dečaka, međutim, niko nije ni čuo ni video. Stiglo je i četvrto pismo, u kome se od porodice traži da proda svoj skromni dom da bi prikupila novac za otkupninu. Ta zgrada je bila jedina imovina Labarbera u Americi i za nju su štedeli čitavog života. Ako bi je prodali, bili bi sa ostalom decom osuđeni na najcrnje siromaštvo, siromaštvo zbog koga su napustili Mecođorno. Njihov američki san će biti uništen bar za čitavu generaciju.

Društvo je nekako predvidelo reakciju porodice. U četvrtom pismu je stigao i podsticaj, možda namenjen gospođi Labarbera. Kada je otvorila kovertu, nešto je ispalo i odleuljalo na pod. Bio je to tamni uvojak Vilijeve kose.

DANI SU PROLAZILI. Ništa. Dečak kao da je u zemlju propao.

Onda, treće nedelje, dostava jednog *nfamea*. On je čuo neobičnu priču u Kenilvortu u Nju Džerziju. Neka žena se šetala po radničkoj četvrti kada je prošla pored čoveka koji je nosio velik zavežljaj. Baš kada je žena prošla pored njega,

nešto u zavežljaju se pomerilo i prodorno kriknulo. Čovek je brže-bolje ušao u obližnju kuću, toliko bednu i oronulu da ju je opisala kao „kolibu“, pa je zatvorio vrata za sobom. Žena, zaprepašćena onim što je čula, ipak je odlučila da ostane napolju i pažljivo je osmatrala vrata. Nekoliko minuta kasnije iz kuće je izašao isti čovek, opet sa zavežljajem – koji je sada bio tih – pa ga je stavio na kola. Onda se odvezao.

Pošto je čuo tu priču, Petrosino je smesta požurio na kraj Zapadne 23. ulice, gde se ukrcao na parobrod za Nju Džerzi. Dok je gledao kako dokovi Zapadne strane nestaju u daljini, a fenjeri s kolica prodavaca sijaju u sutonu kao daleke logorske vatre, detektiv se nagnuo preko ograde i slušao kako pramac trajekta tiho proseca vodu Hadsona. Misli su mu ispunile mogućnosti, imena i lica osumnjičenih, koje je u pamćenje pohranio pre mnogo meseci ili godina. Možda je pijuckao čašu surutke kupljenu na nekoj tezgi (dva centa čaša nesterilizovane, tri centa čaša sterilizovane). Plovidba će trajati jedno četvrt sata, tako da je Petrosino imao vremena za razmišljanje.

Crna ruka je svakog meseca postajala sve smelija i nemišlrdnija. Razmere onoga što se dešavalo u Njujorku bile su nepojmljive. U italijanskim kolonijama, kako su zvali doseljeničke četvrti, ljudi su patrolirali ispred svojih kuća s napunjenim lovačkim puškama; decu su držali zabarikadiranu u sobama i zabranjivali im da idu u školu; unutrašnjosti zgrada su bile izložene kiši i suncu, pošto su zidove srušile bombe koje je podmetnula organizacija. U nekim četvrtima Njujorka, jednog od najbogatijih i najkosmopolitskijih gradova na svetu, bombe su eksplodirale kao da na grad pucaju oklopnjače usidrene u Gornjem zalivu. „Udruženje tame“ je ubilo na desetine ljudi, druge je unakazilo i osakatilo, i sada je pretilo desetinama, možda i stotinama hiljada drugih.

Panika je toliko narasla da je bilo dovoljno da se ljudi vrate kući i na vratima primete prašnjavi crni otisak u obliku šake – znak da je Crna ruka svraćala – pa da se brže-bolje spakuju i ukrcaju na sledeći brod za Italiju.

A to se nije dešavalo samo u Njujorku. Kao što je Petrosino odavno predvideo, strah se širio iz grada u grad, buktao je širom zemlje kao prerijski požar. Crna ruka se pojavila u Klintendu, Čikagu, Los Anđelesu, Detroitu, Nju Orleansu, San Francisku, Njuportu, Bostonu i stotinama manjih gradova, varošica, rudarskih logora, kamenoloma i fabričkih naselja između njih. Ubijala je muškarce i žene u većini tih mesta, dizala zgrade u vazduh, pokretala družine za linčovanje i produbljivala nepoverenje Amerikanaca prema komšijama Italijanima. Bezbrojni Amerikanci – ne samo doseljenici iz Italije – našli su se u kandžama Crne ruke, a mnogi će uskoro postati njegove žrtve – milioneri, sudije, guverneri, gradonačelnici, Rokfeleri, advokati, igrači Čikago kabsa, šerifi, okružni tužioci, dame iz visokog društva, gangsterski bosovi. Tog januara su članovima Kongresa stigla preteća pisma Crne ruke i mada je ta priča imala jedinstven i prilično bizaran kraj, neki predstavnici iz raznih država postali su zbog toga žrtve „nervne rastrojenosti“.

U rudarskom kraju Pensilvanije bilo je gradova u kojima je Crna ruka preuzela vlast kao u državnom udaru; vođe društva su odlučivale o životu i smrti građana. Posle jednog šokantnog ubistva Crne ruke, žitelji okruga Bakingem poslali su poruku guverneru Pensilvanije koja podseća na poruke naseljenika starog Divljeg zapada u okruženju Apača: „Uslovi života su ovde nepodnošljivi; banda ubica ima snažno uporište pet kilometara odavde; jedan građanin je ubijen s leđa, drugima je prećeno; okružne vlasti su niza izgled bespomoćne.“ Potpisnici peticije su tražili „detektive i

policijske pse“. Pisani su i izglasavani novi zakoni sa ciljem da se uspori talas terora koji izgleda niko nije mogao da zaustavi. Na jugu su izbili nemiri upereni protiv italijanskih doseljenika, uglavnom zbog zlodela Crne ruke. Predsednik Tedi Ruzvelt, Petrosinov prijatelj iz doba kada je bio komesar policije u Njujorku, navodno je pomno pratio razvoj događaja iz Bele kuće. Čak je i sićušni italijanski kralj, Viktor Emanuel III, uspeo da se odvoji od svoje ogromne kolekcije novčića koja ga je toliko zaokupljala da bi pisao Petrosinu o toj temi, koja ga je veoma brinula, i da s pismom pošalje i skup zlatni sat. Građani država od Indije preko Francuske do Engleske bili su opčinjeni tom borbom između sila civilizacije i sila anarhije, a možda je bilo i pakosnog zadovoljstva zbog toga što ta mlada nacija skorojevića ima tolike probleme s tamnookim doseljenicima.

Petrosino je bio i te kako svestan te pažnje, i to s valjanim razlogom. On nije bio samo radnik Njujorške policije; takođe je bio i poznata ličnost, možda najpoznatiji Amerikanac italijanskog porekla u čitavoj zemlji. A uz slavu, bar je tako to Petrosino shvatao, ide i odgovornost. Zajedno sa odabranom grupom zemljaka – advokatom, okružnim tužiocem, osnivačem bratskog udruženja – detektiv je rešio da stvori pokret koji će osloboditi Italijane iz te nezavidne situacije. Optuživali su ih da su divljaci nedostojni američkog državljanstva; Petrosino se tome žustro suprotstavljao. „Italijan poseduje urođenu ljubav prema slobodi“, pisao je u *Njujork tajmsu*. „Morao je da se žestoko bori za prosvetljenje u sopstvenoj zemlji i ono što je Italija danas postignuto je herojskom borbom.“ Međutim, *njegova* borba, da od Italijana stvori potpune Amerikance, jenjavala je suočena s dugotrajnom borbom protiv Crne ruke: čak se i *Tajms* pridružio pozivima za sprečavanje dolaska novih doseljenika

iz južne Italije. Kako možete da se zalažete za prava svog naroda kada „vampiri“ iz Crne ruke podmeću bombe, sakate i ubijaju širom zemlje?

Petrosino je naučio da to nije moguće. Borbe su bile previše tesno povezane. Pisac H. P. Lavkraft će kasnije pružiti primer animoziteta koji su Amerikanci osećali prema novopridošlicama u pismu prijatelju u kome je doseljenike iz Italije koji se tiskaju na Donjoj istočnoj strani opisao kao bića „koja se ni uz mnogo mašte ne mogu opisati kao ljudska“. Umesto toga, „to su čudovišne i neodređene kopije pitekantropoidnog i amebalnog, ovlašno oblikovane iz nekakve smrdljive viskozne sluzi zemaljske pogani, pa sada gamižu i mile po prljavim ulicama i kroz vrata na način koji budi asocijacije samo na parazitske crve ili neizrecive pojave iz morskih dubina“.

Da je Petrosino pobeđivao u bici protiv Crne ruke, njegov krstaški pohod bi brže napredovao. Međutim, godina 1906. je bila teška; pretrpeo je mnogo gubitaka. Senka Crne ruke sada se pružala preko čitave Petrosinove nove otadžbine, od kamenih vila Long Ajlanda do stenovitih zaliva Sijetla. Petrosina su obuzimale zle slutnje.

Te noći je, međutim, morao da zaboravi na takve brige. Morao je da nađe Vilija Labarberu.

Petrosino je stigao na suprotnu obalu i sišao s broda. Unajmio je fijaker, kočijaš je zviznuo konjima i brzo krenuo ka Kenilvortu, tridesetak kilometara zapadno. Putnici su se razišli s doka i konjska kola puna uglja dokloparala su do trajekta da se novo gorivo utovari u kotlarnicu, pa su se onda udaljila, posle čega je trajekt isplovio nazad za Njujork. Na doku je zavladala tišina. Nekoliko sati kasnije, tu se ponovo pojavila kočija i Petrosino je izašao. Sačekao je da trajekt stigne, pa se ukrcao. Brod se odvojio od doka u Nju Džerziju

i zaplovio tamnom, blago zatalasanom vodom ka gasnim svetiljkama koje su sijale u gradu na drugoj strani Hadsona. Bio je sam. Od dečaka nije bilo ni traga ni glasa.

Kada je Petrosina brinuo neki posebno težak slučaj, imao je običaj da utočište nađe u operama svog omiljenog kompozitora, Verdija. Najčešće bi se latio violine i gudala da svira temu: *Di Provenza il mar*, Žermonovu ariju iz *Travi-jate*. U njoj, otac teši sina zbog gubitka voljene tako što ga podseća na kuću iz detinjstva u Provansi, na blistavo sunce i lepe uspomene:

*Oh, rammenta pur nel duol
ch'ivi gioia a te brillò;
e che pace colà sol
su te splendere ancor può.*

*(O, priseti se u svom bolu
da te je radost obasjavala
i da mir samo tamo
opet može da te greje.)*

Dok je sedeo u svom samačkom stanu, Petrosino bi svirao ariju „neprekidno“, njegove snažne šake su sporo pokretale gudalo kroz lirske uvodne note pre nego što bi prešao na teže delove. To je divan komad, ali i žalostiv; izražava čežnju za stvarima koje su sada prošlost i verovatno se nikada neće vratiti.

Možemo da zamislimo da su Petrosinove komšije te noći čule ovu ariju mnogo puta.